

Юрчук О. О.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

«...ПРИКРИТА ГОЛУБИМ НЕБОМ БУДУ ЗМАЛЬОВУВАТИ ВАМ КРАСУ МАРАКЕШУ...»: РЕФЛЕКСІЯ СХОДУ В КНИЗІ «ЧАР МАРОКА» СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ

У пропонованому дослідженні зосереджено увагу на специфіці презентації Сходу в книзі Софії Яблонської «Чар Марока». З'ясовано, що травелістиці в радянському літературознавстві властивий маргінальний статус. Натомість «нематериковий простір» української культури, який був позбавлений тиску радянської тоталітарної системи, характеризується тим, що активно розвивались жанри, теми, котрі були табуйовані на материку. У цьому контексті актуалізується значимість творчого доробку Софії Яблонської. Доведено, що авторка рефлексує Третій світ крізь подвійну оптику: бачення європейки Орієнту та представниці бездержавного народу, позначеної колоніальною травмою. Підкреслено, що більшість дослідників акцентують увагу на щирості та сміливості погляду мандрівниці на «далекі обрії», її вміння «вихоплювати» час, відкритість до нового досвіду, а також жагу змін і пізнання. Вважаємо, що ці риси закладаються в дитинстві в першу чергу батьком, який був особливо знаковим для майбутньої письменниці.

У книзі «Чар Марока» Софія Яблонська рефлексує географічні, культурні, національно-ментальні риси Сходу. Помічаємо, що авторка не тільки літературно репрезентує етнічний образ Іншого, а й веде з ним постійний діалог, шукаючи спільне й відмінне, впливаючи й зазнаючи впливів. Встановлено, що, з одного боку, у текстах мандрівниці зустрічаються два світи: Орієнт та Окцидент і в тій зустрічі прочитується європейське модерне тяжіння до екзотичного, нового, є місце «орієнтальній» опції, а з іншого – Софія Яблонська схильна до критики європейських цінностей й співчуття колонізованим народам. Аналізований текст дозволяє ствердити, що вона не прагне підпорядкувати Іншого, але шукаючи осі перетину, масштабує себе в чужому просторі на рівні тілесності, емоційності, глибинного відчуття (найчастіше жіночого), що сповнене вітаїзмом і еротизмом.

Визначено, що зустріч із Іншим має й обернену перспективу, коли мандрівниці усвідомлює, що «дивиться» не тільки вона. Зміна ролей дозволяє їй відчутти й власну незвичність та екзотичність, що поглиблює її зв'язок із зовнішнім світом. Особливий досвід споглядання себе Софія Яблонська отримує під час подорожі до «небезпечних країн» або непокорених французами арабських територій. Саме там вона досить часто втрапляє у ситуації, коли з суб'єкта споглядання перетворюються на об'єкт.

Ключові слова: подорожжя література, жінка-авторка, Інший, Орієнт, Окцидент, рефлексія.

Постановка проблеми. Подорожжя література й сьогодні залишається маргінальним явищем в українському літературознавстві. Довгий час її було знівельовано (насамперед мова йде про радянську літературу та літературознавство), а багато авторів зникло з літературної мапи. Серед них і Софія Яблонська, українська мандрівниці, яка в художній формі рефлексувала географічні, культурні та національно-ментальні особливості країн, до яких потрапляла. Погоджуємося з Ярославом Поліщуком, що «Подорожжя література Софії Яблонської аніскільки не втратила своїх пізнавальних якостей. Більше того, нині вона являє собою не лише пізнавальну, а й істо-

ричну цінність. Адже багато з сюжетів та сцен, які живим пером описує авторка, сьогодні вже не можуть зустрітися на шляху мандрівця» [8]. Саме це й аргументує пропоноване дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З епохою незалежності України постать Софії Яблонської, її тексти починають знову привертати увагу. Мова йде про низку проєктів, що дали змогу сучасному читачеві дізнатися про талановиту письменницю й фотографіню. Зокрема, у 2018 році в рамках проєкту «ТЕУРА. Софія Яблонська» видано фотоальбом з аналогічною назвою й три травелогі «Далекі обрії», «Чар Марока», «3 країни рижу та опію». Останнім часом у Львівському

видавництві «Піраміда» побачили світ книжки, які містять її подорожні твори, оповідання, листи тощо («Чар Марока», «Листи з Парижа. Листи з Китаю»). Життю й творчості Софії Яблонської присвячено низку досліджень: Віри Агеєвої [1], Тимофія Гаврилівна [2], Олени Галети [3], Оксани Забужко [4; 5], Марти Калитовської [6], Федора Погребенника [7], Ярослава Поліщука [8; 9] та інших.

Мета статті. У пропонованому дослідженні проаналізуємо специфіку авторської (жіночої) рефлексії Сходу в книзі «Чар Марока» Софії Яблонської. У статті застосовано імагологічний науковий дискурс у поєднанні з постколоніальними студіями, біографічним методом.

Виклад основного матеріалу. 30-ті роки ХХ століття стали найінтенсивнішими в житті Софії Яблонської. Вона багато подорожує й публікується на сторінках часописів «Нова хата», «Новий шлях», «Жіноча доля», рефлексуючи новий досвід, отриманий під час відвідин Марокко, Китаю, Яви, Суматри, Північної Америки тощо. Цілком слушно Марта Калитовська писала про тексти, що з'являються з-під пера авторки: «Старше покоління, особливо ті, що читали її твори, її враження з подорожей, відчували на собі наче подув вітру з-над моря. Свіжість молодечого захоплення, безпосередність зустрічі з життям і, головне, завжди і всюди почуття людяності, зацікавлення кожною людиною, пошана до її праці, бажання допомогти» [6, с. 51].

Зауважимо, що в наступних студіях дослідники так само акцентуватимуть увагу на щирості й сміливості як базових ознаках текстів Софії Яблонської («...її нариси – відверта, смілива, розкута й щира проза...» [9, с. 6]). Імовірно, ця жага відкритості й свободи, як і бажання пізнання світу, закладені ще в дитинстві. У цьому контексті варто звернутися до «Книги про батька», у якій розміщено два важливих діалоги. Перший відбувається між самою Софією та її батьком, котрий пояснює дівчинці, що таке час і життя: «Ми є на землі, щоби боротись проти часу, інакше він нас поїсть. Коли йому не протидіяти, він робить нас гнилими так, наче б ми вже були мертві» [12, с. 38]. Текстуалізація нового досвіду, його архівування в такий спосіб – це своєрідна перемога над часом.

Другий діалог знаходимо на сторінках розділу «Прогулька до Ялиноватого»: «Може, й ваша правда, дорога пані, – відповів отець, а в його очах також заблїсла іскорка насмішки. – Я не належу до терпеливих. Але в кожного, що приходить до мене за порадою, – вважайте, що я не

називаю їх пацієнтами, бо в мене немає лікарського диплому, – є якась здорова проблема. І це є для мене великою спонукую. Знайти, відшукати, а не раз відчувати цю його хворобу. Це є те, що займає мене найбільше в ту хвилину й не дає мені спокою. Коли мені пощастить і хворий по якомусь часі відчує полегшу, він уже перестає мене цікавити» [12, с. 229]. Батькова «нетерпеливість» стає кодом до розуміння й нестримної натури дочки, яка на сторінках книги неодноразово повторювала, що він є частиною її, що вона створена «на його образ» («...мій батько, що живе в мені, не може померти. Його ідеї, а вони і мої ж, повинні пережити нас» [12, с. 196]).

«Чар Марока» Софії Яблонської – це не стільки спроба передати побачене чи сформувавши образ Іншого, скільки постійний діалог із ним, у якому є місце прийняттю й відштовхуванню, пошуку спільного й відмінного. Справді, варто говорити, що в текстах Софії Яблонської зустрічаються два світи: Орієнт і Окцидент, що в тих зустрічах прочитується тяжіння європейського модерну до первісних й, очевидно, екзотичних форм, котрі можуть стати своєрідними ліками для непоборної європейської меланхолії [2] («Ах, ваші листи, яких навіть папір пересяк брутальною реальністю, чорним песимізмом та сірим зневірям!

Ах ви? Чого ж вам? Ну, коли справді життя вам нецікаве, важке. Коли не добачете в ньому приваб ні цілі – так виберіть собі оцю:

Поїхати в Африку!» [13, с. 19]).

Однак є в її розповідях і дещо більше, щось глибинно-жіноче, і саме це дає їй змогу відчувати «чужі обрії», стати їх частиною. Софія Яблонська наче масштабує себе в чужому просторі на рівні тілесності, емоційності, відчуття Іншого (найчастіше жіночого), що сповнене вітаїзмом та еротизмом.

«Пяна від вражінь, сильного запаху спітнілих тіл, печеної баранини, лою, помаранч, крику, танців, муринської та арабської музики я вернулася з арабської площі розваг».

Оксана Забужко в есеї «Мистецтво втечі» зазначає, що погляд Софії Яблонської «...геть-чисто позбавлений “тягаря білої жінки” – не заражений тою “вадою зору”, яку через пів століття Едвард Саїд назве “орієнталізмом”. В’єтнам, Лаос, Камбоджа, Китай, Індонезія, Полінезія, Австралія, Нова Зеландія – Яблонська рухається по мапі з дитячим захватом і широко розплющеними очима, з легкістю проходячи там, де самотня європейка раніше могла з’явитися хіба в ролі сестри милосердя чи дружини колоніального службовця...»

[5, с. 78–79]. З цим твердженням погоджуємося лише частково. Беззаперечно, що авторка перебуває у діалозі з Іншим, досить невимушено масштабує себе в межах його географії, культури тощо. Така невимушеність, на нашу думку, умотивована індивідуальною й національною оптикою самої споглядальниці. Софія Яблонська й справді не така, як усі. У «Книзі про батька» дізнаємося, що ідею відмінності дівчинки Зоїки озвучує батько (sic! беззаперечна його знаковість для майбутньої письменниці дає підстави ствердити, що саме він у дитинстві закладає підвалини її ідентифікації у світі як «іншої»): «Видиш, що вона не така, як інші» [12, с. 24]. Тому вона й прагне того, що видається неможливим для жінок її часу: стати піонеркою документального кінематографа чи самотньо подорожувати Сходом, зазнаючи інколи карколомних пригод.

Важливою є також національна ідентичність та травматичний досвід бути «українкою», представницею бездержавної нації й покоління, на долю якого випали війна, революція. У книзі «Чар Марока» вона чітко позиціонує себе як українку, а також потерпає від неприсутності власної нації на геополітичній мапі світу, тотального неіснування її для інших: «Я стала пояснювати йому різниці між нами та руськими... (...) Ці всі пояснення я знаю краще як молитву, бо частенько трапляється мені повторювати їх французам та іншим чужинцям, що нічого не знають про наше існування» [13, с. 35]. Власна колоніальна травма загострює відчуття несправедливості й неприродності імперських взаємин між Європою та Сходом. Саме тому Софія Яблонська так гостро й іронічно реагує на зверхність Манріє щодо арабів: «Соромно мені за його різкий тон голосу, за його самовпевненість, та нечулість...» [13, с. 23].

Водночас перед нами європейка, яка нехай і частково, але позначена європейським баченням Сходу. Вона так само, як і більшість європейців, опинилася «...віч-на-віч із неймовірною старовиною, з нелюдською красою, з нескінченними відстанями» [10, с. 219], а ще з східною ексцентричністю й екзотичністю, які потребували усвідомлення, прийняття або відштовхування. Співчуючи арабам, Софія Яблонська, однак, схильна розуміти їх «дикими», звичаї незвичайними, загадковими, сповненими давно забутого європейським світом природнього життя, що одночасно бажане, але й загрозливе. І ось тут спрацьовує її індивідуальна оптика пізнання Сходу на «око», «дотик», «смак», що дає їй змогу стати частиною цього безжурного й «безтямного» простору. Пер-

шого дня в Маракеші жінка відчуває ейфорію від вражень. Її стан нагадує сп'яніння, коли «Стеля спадає на голову, колихаються стіни, вигинається підлога та вся кімната танцює, наче корабель по розсерджених хвилях океану. Безрадно заплющую очі і падаю на ліжко, що зі мною підноситься вгору, вертиться, то раптом спадає кудись глибоко до долу» [13, с. 7].

Для мандрівниці-українки Інший не підлягає підпорядкуванню, не зазнає негативного оцінювання. Вона також намагається уникнути стереотипів чужого бачення, тому ніколи не асоціює себе з туристами, ставиться до них іронічно й почасти зневажливо. Промовистим у цьому контексті є епізод з американкою, нечутливість якої викликає в Софії Яблонської гнів: «— Ви, американці, навіть за співчуття до вас платите! А ви, краще купіть собі за цього доляра якийнебудь опис Марока: він вам більше про Мароко розкаже, ніж ви самі здібні побачити» [13, с. 75].

Помічаємо, що розповідь письменниці про Марокко амбівалентні: з одного боку, вона схильна до європейського бачення Сходу, у якому є місце біномам «поважне / меланхолійне – розважальне / вітаїстичне», «раціональне / прагматичне – ірраціональне / таємниче», «моральне / табуйоване – природне» тощо, з іншого – здатна самоідентифікуватися й стати частиною Іншого. Це не забезпечує подолання невідомого чи втрату відчуття екзотичності побаченого, але дає змогу наблизити до себе «далекі обрії», спроектувати Іншого на власне Я, щоб глибше усвідомити спільне й відмінне.

Софія Яблонська захоплюється арабським світом, який постає безжурним («весело тут і ясно»), дитинним («Араби фанатичні, примітивні, безжурні діти!»), прекрасним («люблю її гарне обличчя, бронзову та блискучу барву шкіри, сумні очі та її матовий голос»), архаїчним («Зоря ще зберегла старі звичаї»). Перші враження від міста – це описи «забав» на площі, що заворожують екзотичністю, специфічним світобаченням, у якому переплітається раціональне й ірраціональне, прагматичне й наївне, красиве й потворне. Тому цілком природньо, що поруч перебувають лікар і ворожбит, оповідач і ковчак вогню чи гадюкоїд, поєднується духовне й тілесне: оповідачу потрібні бубни, лікарю – клаптик одяжі людини, ворожбиту – сповіді, щоб дати «...полекшу своєму клієнтові через те, що він виповів йому все своє горе, всю свою журбу» [13, с. 13].

Мандрівниця прагне не тільки споглядати цей світ, а й масштабуватися в ньому, щоправда, непо-

мітно: «...змішуюся з юрбою розбавлених арабів і з чимраз більшим зрозумінням та зацікавленням оглядаю способи їх розваг» [13, с. 15–16]. Цікаво, що спочатку вона цілком усвідомлює своє бажання бути частиною розваг / арабського світу («Охоплює охота роздзягтися, змішатися з ними та купаючися в сонці, плескати в долоні і вигукувати радощі життя, піднявши голову у небо» [13, с. 18]), пізніше – її полонить стихія розкутості, пристрасті й гармонії («Нарешті і я відірвала очі від цього великого актора і глянула навкруги себе. Не знаю, як це сталося, але я, схрестивши під себе ноги, сиділа на землі поміж юрбою брудної дівчорі й арабів» [13, с. 20]). У своїй рецепції Іншого мандрівниця одночасно здатна відчувати відразу, що примушує її тікати («Поруч за мною сидів худий, чорний араб, якому ніс та підборіддя вже відгнили... (...) Це останнє враження стрясло усією моєю істотою та зморозило мене своєю гидотою. Я схопилася й, яко мога швидко, стала бігти...» [13, с. 20–21]), і знайти причину появи того, що відштовхує: каліцтво, бідність, проституція тощо. Вона констатує: усе це принесли арабам європейці, які побудували в місті каварні й публічні доми, відібрали в аборигенів будинки, споганили їх європейською «цивілізацією». З гіркотою Софія Яблонська пише: «Болить мене нужда арабів, їх зламані гордості, їх упадок і неміч» [13, с. 11].

Важливим у рецепції Сходу Софії Яблонської є жіночий світ. Погоджуємося, з Оксаною Забужко, що «...в об'єктиві Яблонської всі “орієнтальні” жінки прекрасні своєю людською виразністю...» [5, с. 82]. Мандрівниця вдається частково уникнути європейської опції пізнання «білої жінки» жінок Третього світу, про яку говорить Гаятрі Чакраворті Співак: «...аби більше дізнатися про жіноцтво Третього світу і змінити практику прочитання, слід заохочувати якомога більшу гетерогенність у цій сфері, а феміністки з Першого світу мають навчитися не почувати себе в упривілейованішому становищі як жінки» [11, с. 260].

У цьому контексті варто звернути увагу на її знайомство з каїдом і відвідини його гарему. Перше враження від гарему цілком сподіване: європейська жінка потрапляє в місце загадкове й водночас хвилююче: «У кожному куточку гарему причаїлося щось загадкове, нестерпно хвилююче щось, що можна би назвати “острахом”» [13, с. 31]. Вона захоплюється інтер'єром, у якому присутня «ніжна гармонія», з цікавістю споглядає жінок, вдихаючи «запах жіночого поту та м'яких пахощів». Особливу увагу привертає «дівчак з обличчям оазової квітки». Якраз історія Фатми, наймолодшої дру-

жини каїда, з одного боку, засвідчує бажання європейської жінки нав'язати арабці свій спосіб життя (апріорі кращий і цивілізований): «...я уявляла собі, як ніжна квітка стане моєю нерозлучною, вірною товаришкою, а я, а не вона її невільницею... Що завезу її в Європу, навчу нашої мови...» [13, с. 43], а з іншого – засвідчує момент подолання універсалізму й цивілізаційної зверхності, коли поруч опиняються не представниці різних націй і культур, а дві жінки, котрим іманентно об'єднуватися в спілку в чоловічому світі: «Аж миттю недовірлива думка сполохнула мої мрії» [13, с. 43]. До мандрівниці приходить осяяння, що Фатма любить свого чоловіка й не потребує іншої долі, саме тоді вона примушує й каїда побачити це, що змінює статус дівчини в гаремі: «Очі каїда уважно слідкували за кожним її рухом. У них заблимає цікавість до неї і він засміявшись сказав:

– Завдяки вам, пані, стане вона від сьогодні моєю вибраною» [13, с. 45].

У контексті історії Фатми в гаремі варто згадати й подорож Софії Яблонської до Тарудану, де вона на берегах річки бачить квіти, що захоплюють її своєю красою: «Я підійшла до першої квітки, станула перед нею навколішки, припала устами до її ніжного серця та пила її запашну, гарячу кров» [13, с. 51]. Так само, як вона прагла «оазову квітку» Фатму, намагається вирвати з природнього середовища пахучу рослину, так само на березі річки до жінки приходить осяяння: «“Візьму” заревів мій інстинкт бажання. Я вже наставила зуби, щоб встромити їх в еластичне тіло квітки, коли вона, випущена з моїх рук випростувала свій гнучкий стан і погірдливо вдарила мене в обличчя» [13, с. 52].

«...за нами пливе рій поглядів, думок, що в їх очах ще залишилися наші образи...».

У книзі зустріч із Іншим має й обернену перспективу, адже Софія Яблонська усвідомлює, що «дивиться» не тільки вона, а й на неї. У цій ситуації відбувається зміна ролей, коли сама мандрівниця перетворюється на «об'єкт, який споглядають», а отже, на Іншого, котрий також сприймається досить незвично й екзотично. Наприклад, під час знайомства з каїдом він із недовірою стежить за її грою в шахи й робить висновок, що перед ним чоловік, бо «на його думку європейська жінка й ноги може показувати до колін, і обличчя своє всім мущинам відкривати, і всміхатися до них, а навіть курити папіроски, але в шахи грати, до цього вона нездібна» [13, с. 22]. Наступні зустрічі з каїдом впевнюють молоду жінку, що той уважно стежить за нею, вслухається в слова, вивчає реак-

ції («В цей момент я почула глибокий та довгий погляд каїда на моєму обличчі» [13, с. 25]). Такий своєрідний діалог між жінкою-європейкою та чоловіком-арабом стає шляхом до пізнання один одного й порозуміння. У гаремі, помітивши її тривогу, він запевняє, що в його домі вона може почуватися цілком у безпеці, жінка, зі свого боку, заспокоюється й щиро реагує на все, що бачить і чує («По цих словах моє довіря виплило, мов місяць зпоміж хмар, та ясною усмішкою освітило обличчя» [13, с. 33]).

Зовсім інший досвід споглядання себе Софія Яблонська отримує під час подорожі до «небезпечних країн» або непокорених французами арабських територій. Разом із нею їде водій Рене та арабська родина. Жінка помічає, що поза приязним й улесливим ставленням араб повсякчас спостерігає за ними. Вона констатує, що він має очі, мов у злодія, а його погляд «омінає ясної і простої дороги», тобто він не споглядає, а підглядає. Імовірно, тому, утрапивши в замок араба, в його гаремі вона почуватися незатишно, її відштовхує краса інтер'єру: «Посередині широчезного подвіря поміж мармуровою підлогою, цвите гаремовий сад, засаджений помаранчами, гранатами, цитринами, диким бузком, бананами, мімозою та квітами.

Але ці прегарні рослини й ці ніжні, барвні квітки поблідли тут та пересякли загальною атмосферою замку і виглядом своїм нагадують невірників» [13, с. 56].

Загалом під час цієї небезпечної подорожі Софія Яблонська досить часто втрапляє в ситуації, коли із суб'єкта споглядання перетворюються на об'єкт. Свою «іншість» у зацікавлених очах аборигенів вона маркує іронічно, називаючи себе «чудовище»: «Юрба більшає, росте й заливає широку вулицю. Надивившись досхочу на авто, вони починають оглядати інше чудовище – мене» [13, с. 58]. Таке споглядання викликає тривогу. Мандрівниця чує «...сотню очей на моєму обличчі, що Perezирають мене наскрізь і знову» [13, с. 58], заблизькість арабів, їх вигуки «шарпають нерви».

До речі, зовсім інакше сприймає споглядання себе Софія Яблонська, коли опиняється серед жінок. Письменниці подобається, що арабка Зоря приглядається до руху її пера, її вабить ніжна меланхолія очей танцівниці, вона вражена поглядом «чудової арабочки», яка дивиться на неї так, наче бачить дно її серця («Мені по ній залишився її глибокий, сум-

ний погляд, мелянхолійна, наївна усмішка та гарячі звуки її милого голосу» [13, с. 80]).

Висновки. В українському мистецтві слова подорожня література інтенсивно розвивається з другої половини ХІХ століття. На жаль, у радянському літературознавстві тривелістика отримала маргінальний статус, адже «пізнання інакшого, нового, чужого постало зайвою декадентською розкішшю, понадто містило образ іншого, який не вписувався в офіційний канон» [2, с. 331]. Однак поза радянською дійсністю «нематериковий простір» української культури продовжував розвивати жанри, теми, що були табуйовані на материку. Своєрідним викликом у цьому контексті є творчість Софії Яблонської, яка, позиціонуючи себе україною, у художній формі рефлексує місця, до яких подорожує. У її баченні Третього світу проглядається оптика європейки на Орієнт та представниці бездержавного народу, позначеної колоніальною травмою. Більшість дослідників акцентує увагу на ширості, сміливості й незамуленості погляду на «далекі обрії» мандрівниці. Уміння «вихоплювати» час, відкритість до нового досвіду, а також жага змін і пізнання закладені в дитинстві, передовсім батьком, який був особливо знаковим для майбутньої письменниці. У книзі «Чар Марока» оповідачка перебуває у своєрідному діалозі з Іншим, що дає їй змогу не тільки сформулювати його етнічний образ, а й пізнати себе крізь призму спільного та відмінного. Під час подорожі Софії Яблонській не вповні вдається позбутися «орієнтальних» окулярів, однак вона досить добре масштабує себе в просторі Іншого на рівнях тілесності, емоційності, культури. Вона не потребує підпорядкувати Іншого, розуміючи його винятково як Чужого, а тому уникає негативних оцінок чи національних стереотипів. Зустріч з Іншим має й обернену перспективу, коли мандрівниця усвідомлює, що «дивиться» не тільки вона. Зміна ролей дає їй змогу відчутти й власну незвичність та екзотичність, що поглиблює її зв'язок із зовнішнім світом.

З огляду на те, що подорожня література в українському мистецтві слова набуває популярності, почасти сучасні українські митці відвідують й описують місця, якими подорожувала Софія Яблонська (наприклад, тривелоги Макса Кідрука), книги про мандрівки письменниці потребують пильної уваги літературознавців.

Список літератури:

1. Агеєва, В. Софія Яблонська: кругосвітня подорож української репортерки. URL: <http://surl.li/jaolr> (дата звернення: 12.07.2023).
2. Гаврилів Т. Територія само(в)пізнання «Чар Марока» Софії Яблонської. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2019. Вип. 32, с. 331–339.

3. Галета О. Instead of a Novel Sophia Yablonska's Travelogues in the History of Modern Ukrainian Literature. *Aspasia*. 2020. Volume 14, с. 78–103.
4. Забужко О. Теура Софія Яблонська. Київ: Видавництво «Родовід», 2018. 232 с.
5. Забужко О. Планета Полин: Вибрані есеї. Київ: Видавничий дім «КОМОРА», 2020. 384 с.
6. Калитовська М. Софія Яблонська: подорожник і людина. *Сучасність*. 1971. Ч. 5 (125), с. 51–59.
7. Погребенник Ф. Софія Яблонська: Чар Марокко та інші перлини. *Всесвіт*. 1990. № 3. С. 151.
8. Поліщук Я. Далекі обрії Софії Яблонської. URL: <http://surl.li/jaovh> (Дата звернення: 14.07.2023).
9. Поліщук Я. Навколосвітня мандрівка Софії Яблонської. *Український журнал*. 2007. № 3, с. 6–7.
10. Саїд В. Едвард. Орієнталізм. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.
11. Співак І.Ч. В інших світах: Есеї з питань культурної політики. К.: Вид. дім «Всесвіт», 2006. 480 с.
12. Яблонська С. Книга про батька. URL: <http://surl.li/jaoxc> (дата звернення: 14.07.2023).
13. Яблонська С. Чар Марока. Львів, 1932. 83 с.

Yurchuk O. O. “...COVERED BY THE BLUE SKY, I WILL DEPICT THE BEAUTY OF MARRAKECH FOR YOU..”: REFLECTION OF THE EAST IN THE BOOK “THE CHARM OF MOROCCO” BY SOFIIA YABLONSKA

The proposed research focuses on the presentation of the East in Sofia Yablonska's book “The Charm of Morocco”. It has been revealed that travel literature had a marginal status in Soviet literary studies. In contrast, “the non-mainland space” of Ukrainian culture, free from the pressure of the Soviet totalitarian system, is characterized by the active development of genres and themes being taboo on the mainland. In this context, the significance of Sofia Yablonska's creative work is emphasized. In this context, the significance of Sofia Yablonska's creative legacy is being highlighted. It has been demonstrated that the author reflects the Third World through a dual lens: the perspective of a European woman of the Orient and that of a representative of a stateless person marked by colonial trauma. It is emphasized that most researchers focus on the sincerity and boldness of the traveler's view of “the distant horizons”, her ability to “seize” time, openness to new experiences, as well as a thirst for change and knowledge. We believe that these qualities were instilled in her childhood primarily by her father, who was particularly significant for the future writer.

In the book “The Charm of Morocco” Sofia Yablonska reflects on the geographic, cultural, and national-mental characteristics of the East. It is observed that the author not only literarily represents the ethnic image of the Other but also engages in a continuous dialogue with it seeking commonalities and differences, both influencing and being influenced. It is established that, on the one hand, the texts of the traveler encounter two worlds: the Orient and the Occident, and in this encounter, one can discern the European modern fascination with the exotic and the new thing with a place for “the oriental” option. On the other hand, Sofia Yablonska tends to critique European values and show sympathy for colonized peoples. The analyzed text allows us to affirm that she does not seek to subjugate the Other but, in searching for points of intersection, she scales herself in a foreign space at the level of embodiment, emotionality and profound feelings imbued with vitality and eroticism.

It has been determined that the encounter with the Other also has a reverse perspective, where the female traveler realizes that she is not the only one “looking”. Role reversal allows her to experience her own uniqueness and exoticism deepening her connection with the external world. Sofia Yablonska acquires a distinct experience of self-reflection during her journeys to “dangerous countries” or uncolonized French territories. It is in these places that she quite often finds herself in situations where the observer is transformed into the observed one.

Key words: travel literature, a female author, Other, Orient, Occident, reflection.